

Володимир ПАШУК

“ДОРОГІ РОДИМЦІ!” – ВІДОЗВА ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”

Проаналізовано зміст та просвітницькі ідеї, викладені у першій відозві Товариства “Дорогі Родимці!” Наведено міркування про потребу заснування “Просвіти” та її спрямування.

Ключові слова: “Просвіта”, відозва “Дорогі Родимці!”, просвітницькі ідеї.

Однією з перших публікацій “Просвіти” була відозва під назвою – “Дорогі Родимці!”, датована 30 січня (11 лютого) 1869 р. Згідно з покажчиком видань цієї інституції, вона стояла у переліку під четвертим номером після опублікованих у 1868 р. звіту з Установчих зборів та двох статутів Товариства¹. Це означало завершення друкування організаційних матеріалів, які мали заявити про появу нової організації та репрезентувати її перед суспільством, оскільки вони, як передбачалося, розсилалися (крім першого статуту) в одному комплекті. Поряд з цим відозва була своєрідним, хоча й надто стислим, офіційним викладом окремих ідеологічних засад анонсованої інституції, адже була підписана головою Товариства Н. Вахнянином та двома секретарями – Омеляном Партицьким та Уляном (Юліяном) Романчуком.

Ухвалу про укладення відозви до громадськості було прийнято на першому засіданні Виділу, від 8 (ст. ст.) грудня 1868 р. У протоколі під пунктом третім зазначається: “Щоб Виділ до руської публіки виладив Відозву, в котрій була би виложена ціль нашої “Просвіти”, а враз і дорога, якою товариство на будуще іти наміряє”. А в наступному, четвертому, пункті додається: “щоб “Справоздання” з першого загального збору напечатати в 1500 примірниках і враз з Статутом товариства розіслати попри Відозву межі руських земляків”. Для складання цього документа обрано трьох членів Виділу – Юліяна Романчука, Корнила Устияновича і Омеляна Партицького².

На другому засіданні проведу від 11 лютого 1869 р. зазначено, що “Відозва до руських земляків” підготована Ю. Романчуком, а К. Устиянович та О. Партицький лише з нею ознайомилися. Ухвалено, що текст в цілому добрий і прийнятий за основу для “спеціальної обради”, яку провели на цьому ж засіданні й змогли опрацювати лише п’ять абзаців. Оскільки вже був пізній час, то “по довгих розправах прийнято первісну стилізацію без дальших перемін”³.

На наступних (третьому й четвертому) засіданнях Виділу від 14 і 21 лютого відозва обговорювалася абзац за абзацом. На останньому засіданні завершено опрацювання тексту й “потім відчитано Відозву в другий раз і прийнято в цілій основі без дальших змін”⁴.

Остаточне схвалення тексту відозви відбулося на п’ятому засіданні проведу 11 березня 1869 р. після третього читання. Тоді ж секретареві О. Партицькому

доручено організувати її друк. Також ухвалено датувати її днем, “коли Відозва прийнята була в цілості, заким єще приступлено до спеціальної обради”⁵. Тобто днем другого засідання Виділу – 11 лютого 1869 р. ст. ст., або 30 січня за новим стилем. Змінено й її початкову назву на лаконічнішу.

Відозва, яка охоплювала не повних чотири сторінки, складалася з двох виділених частин, хоча за змістом і призначенням її можна поділити на три, кожна з яких виконувала чітко визначену функцію. Перша з них, яка охоплювала більше двох сторінок, стосувалася пояснень причин і необхідності заснування Товариства. У другій частині подано інформацію про цілі, завдання інституції та про найближчі наміри Виділу щодо організації просвітницької праці. Третя, представлена невеличким абзацом, була заклик до інтелігенції, особливо до кліру, діяльно підтримати новостворену інституцію. Крім того, у тексті наприкінці першої та третьої частин було вміщено додаткову інформацію про супровідні тексти, які долучалися до цього документа, а саме: звіт із Установчих зборів та проєкт Статуту, що мав затверджуватися на найближчих Загальних зборах Товариства.

Перша частина, в якій розкрито мотивації, потреби заснування Товариства “Просвіта”, охоплювала понад 50 % тексту відозви, що свідчить про те, що їй автори надавали особливого значення, згідно з цим формували й характер цілого документа.

Суть цього блоку зводилася до положень, які визначали наявні суспільні проблеми та відсутність на той час дієвих засобів їх подолання, що й спонукало молоде покоління галичан взяти на себе роль просвітителів простого народу за допомогою створення нової організації.

Проблеми суспільства зведено до двох чинників: перший – констатація низького рівня розвитку простого народу, що у перспективі могло призвести до ще негативніших наслідків, другий – визначення причин такого становища, зокрема, неадекватної позиції до цих реалій тодішньої руської інтелігенції. Це символічно відображено у першому абзаці відозви, в якому спочатку сказано, що галицькі русини, “зачавши нове життя в 1848-ім році, через 20 літ... мало поступили наперед в розвою своєї народности”. Далі зазначено, що збільшення у тому часі числа руської інтелігенції не дало помітної користі через її хистку позицію у національній справі: “окрім руських священників маємо тепер руських учителів і урядників, маємо руські часописи, руські товариства і по часті руський язик у школах; але цілий той поступ об’являєя лиш в висших верствах народу..., в котрих непостоянність при народнім прапорі історія давніших часів так сумно нам доказала”⁶. У наступному абзаці вказано на сумну перспективу, до якої міг би призвести такий стан справ – несприятливі для національної справи зовнішні чинники, могли б у “кількох роках публичне життя русинів пригасити, а в кількох десятках літ руську інтелігенцію винародовити”.

Отже, що ж саме викликало стурбованість творців відозви? Стан народу подано досить критично. Цьому присвячено як загальні оціночні положення, так і чіткіші, предметні визначення. Загальна оцінка досить промовиста: “Справа нашого народу в містах і містечках далеко гірша, а по селах не ліпше стоїть, як по знесенню панщини!” Детальніші висловлювання з цього приводу стосувалися основних суспільних якостей: “Морально наш нарід – при всій ревності нашого духовенства – не много єще піднявся, інтелектуально майже зовсім не просвітився, політично не

дійшов еше до пізнання себе, – ба, по містах в двох десятках літ більше одчужився своєї народности, ніж перед тим в цілім століттю; матеріально, помимо даної свободи, не двигнувся”⁷. Поряд з такими негативними оцінками зазначено, що ситуація погіршилася, бо наш народ не тільки “не поступив наперед..., не тільки не набрав свідомости самого себе, але по части ще єю і утратив”.

Наступною складовою викладу було диференційоване розкриття причин такого безрадісного становища. Спочатку лаконічно вказується на несприятливі зовнішні обставини та детальніше зосереджується увага на внутрішніх, власних негараздах.

Щодо першого, то насамперед вказується на об’єктивні фактори, серед яких: абсолютизм, що “не дозволив нашій інтелігенції розвинути всіх сил для добра простого народу”, централізація в школах, яка “не давала з них хіснувати нашим селянам”; і, на останок, “великий тягар ріжного роду, котрий нарід поносити мусить”, усі вони “утрудняють єму підвестися матеріально”. Після цього зазначено, що все це не зменшує власної вини, оскільки не зроблено й того, що можна було зробити й у цих “неприятних часах”. Далі вказується, що “ми заявляли... много доброї волі і патріотизму, звертаючи нашу увагу на те, щоб якнайскоріше утворити численну інтелігенцію, щоби прославитися літературою такою, як у других народів, щоби основати руський театр, щоби мати руські гімназії і університет; – однак, за найважливіше діло, за справу народної просвіти, котра би становила непохибну підвалину всім тим придбанням, до сеї пори ми еше замало дбали”.

Ситуацію, за оцінками відозви, драматизувала й якість руської інтелігенції, яка потрактована критично, оскільки була малочисельною, “із самих зависимих людей зложена... не може нам ніяк дати поруки на будочність”. Також вказано на її нестійкість. Крім того, між народом “а нашою ітелігенцією зачинає робитися перегорода, як тоє на нашу шкоду в останних часах ми доткливо почули”.

Тому така “якість” тодішньої інтелігенції, як і зовнішні обставини, не дозволила осягнути вагомих успіхів у справі розвитку народу, незважаючи на певні зусилля “просвіченої вестви”. З цього приводу у відозві зазначено, що “давно вже ми узнали потребу цілий нарід, цілу масу простого люду, котрий нещасливою долею більше, як у інших народів підупав, двигнути і до пізнання привести, і на тім-то люді, котрий вже дав докази своєї твердості, будучность нашої народности оперти”. Таке загальне формулювання підводило до тверджень про відсутність на той час належних і ефективних засобів впливу на суспільство, які могли б забезпечити його поступ. До таких засобів віднесено існуючі руські інституції, які потрактовано досить критично.

Загалом, згідно з відозвою, проблеми доповнювалися незадовільною діяльністю існуючих руських просвітницьких організацій та ускладнювалися негативними зовнішніми впливами, що не дозволило за останні 20 років поліпшити тяжке становище народу. Щодо першого – закиди звучали у бік громадських товариств та народних шкіл. “Поставили ми дві величаві інституції [очевидно, Ставропігійський інститут та Народний Дім – В. П.] для добра народу, звели над 1000 народних шкіл... і зав’язали окреме літературне товариство “Матиця”, котре би попри шкільній науці просвіту межи нашим народом розширяло. Але одно і друге не принесло донині сподіваних користей”. Далі лаконічно покритиковано народні школи та “Матицю”. Перші, “мало відповідають заложеній цілі”, бо бракує потрібних книжок, а

поза шкільною наукою діти не знаходять “ніякого корму духовного, через котрий би самосвідомість, моральність і добробут в народі могли чим раз більше розвиватися”. Другий “критичний об’єкт” – Галицько-Руська Матиця подана на тлі позитивного трактування сербського та чеського аналогічних утворень, які “в одній генерації успіли перевести тое, на що давніше цілі віки склалися”. Це їм вдалося тому, що вони, створені для просвіти народу, добросовісно виконували своє завдання – “безустанно над осягненням заложеної цілі працюють”. А руська аналогічна структура повелася по-іншому: “Залишила наша Матиця, по довгій безчинности, просвіту народню і звернула своє ділане на поле чисто-наукове, до чого властиво призначеною не була”⁸.

Така бездіяльність Матиці ускладнювалася розгортанням заснованих у Галичині чужих, небезпечних для русинів товариств. “Межи тим, коли ми на однім місці стоїмо, або на блудні пускаємося дороги..., воколо нас двигаєся всьо, а “просвіта люду” сталася нині окликом і у тих народів, котрі не мають до того так наглядчої потреби, бо іншу мають інтелігенцію”. Це своєрідний прозорий натяк на польські просвітні організації, в назві яких було словосполучення “освята люду” і які виникли у тому ж році, що й Товариство “Просвіта”. Небезпека полягала в тому, що вони почали висловлювати наміри просвічувати, очевидно польською мовою русинів, що могло призвести до їх колонізації: “Кілька товариств, не нами зав’язаних..., маючи просвіту народню за ціль, стараються і на наш нарід впливати і могут, на-коли ми справу простого народу залишимо, провести просвіту его неприродною дорогою”⁹. Тобто і чужою мовою, і у душі чужої нації.

Після викладу такого невтішного стану справ у галичан, вказано лише на два можливих шляхи виходу з непростих обставин: “Щоби, отже, тое зло, котре уже через недбалість нашу наробилося, направити, а іншому злomu на будуче запобічи, *щоби люд наш в народнім душі просвічати* і через те морально і матеріально піднести, таким же ділом і цілий народ двигнути, належало перед всім” змінити діяльність “Матиці” і “на властиву звернути дорогу і розбудити в ній нове житє, або зав’язати інше товариство, котре би ціль, покинену Матицею, за свою приймало і живою діяльністю обіцювало щасливіше єю в діло перевести”¹⁰.

Після цього подано короткий аналіз можливих сценаріїв. Перший з них трактовано як складний і неможливий. Адже здійснені відповідні заходи, які могли б змінити діяльність Матиці, не дали потрібних результатів. Це і “критика по часописах, і голос публічний оказали вже своєю безсильність”, а вступ нових членів до інституції, які б могли виправити її спрямування, неможливий, бо більшість в Матиці “дала докази, що не рада приймати до себе людей, котрі на справу розвою рідного слова і просвіти народу інакше задивляються”. Оскільки перший шлях виявився нереальним, то молоді львівські русини вирішили реалізувати другий – “*зав’язати нове товариство*”. Вони вважали, що завдяки “горячой волі й енергії молодого віку удасться перевести тое, що многі із старших закинули”¹⁰.

На завершення цієї першої частини поінформовано про заходи щодо підготовки, заснування та проведення Установчих зборів у Львові нової просвітницької організації. А також вказано на контрдії опозиції: “Знайшлися люде, котрі для того, що Товариство зав’язалося без їх опіки і поради..., старалися і стараються... молоде товариство оклеветувати, підсуваючи єму стремленья, о неправдивости котрих

они самі найліпше суть пересвідчені”. Однак, як оптимістично заявлено у відозві, їхні шкідливі наміри не збулися, бо, незважаючи на такі неприхильні дії, до Товариства вступають “уже дотепер із многих сторон мужі, котрих патріотизм і честні гадки знакомі цілому народові руському”. Цю частину завершувала інформація про те, що до відозви долучено звіт із Установчих зборів, опублікований у “Правді”.

Друга частина відозви розкривала цілі та завдання новоствореного Товариства. Ціль подано чіткіше, прагматичніше й зрозуміліше, ніж вона звучала на Установчих зборах. Правда, тут дві складові мети подано без поділу: “Єдиною цілію нашого Товариства єсть: наш нарід *пізнавати*, і, пізнавши всі его багатства і недостатки, по оказавшимся потребам всьо, що тільки для нього придатне, *научати*”. Тобто пізнання народу допоможе вияснити через з’ясування позитивних і негативних його якостей, що саме потрібно народу для його поступу, то це і йому подавати через просвіту. Просвітню функцію Товариство планувало здійснювати за допомогою популярних “письм, книжок і часописів, по найприступнішій ціні для народу видаваних”¹¹.

Далі висловлено заяву про певну позаполітичність та нейтральність інституції, що дозволить їй об’єднати різні політичні сили у праці на благо народу. Відповідно зазначено, що ця просвітня ціль “дає нам надію, що всі партії, що мужі всяких гадок і пересвідченій, приступлять громадно до Товариства”, окрім тих, яким висока політика “діло народної просвіти в нинішню пору на посліднійше місце класти наказує”. Єдина мета мала визначити й єдині підходи до мови та правопису майбутніх видань, незважаючи при цьому на впливи існуючих літературних течій. Критерієм цього мали стати інтереси народу. Тому, “щоб нарід *міг* із популярних писем хіснувати, мусить по-при яснім популярнім викладі, сам язик їх бути для нього зрозумілий..., т. є., яким він сам говорить”. А правопис у просвітницьких виданнях повинен бути для народу “найдогіднішим”, тобто такий, який відомий йому із шкільних та церковних книжок, іншими словами – етимологічний.

У заключному абзаці другої частини відозви викладено організаційні плани Виділу на найближчий час. Це: 1) Збирати від руських письменників популярні твори, “для народу придатні”. Далі висловлено сподівання, що провід може деякі “знаменитими писателями виготовлені дільця незабавом для товариства позискати”. 2) Виділ буде старатися якнайширше поширювати видання Товариства, щоб у всіх куточках краю “нарід з них хіснував”. На завершення заманіфестовано надію, що Виділ, розвинувши “таким ділом нове житъє в Галицкій Руси”, зможе досягнути визначеної цілі швидко і в більшій мірі, як це досі будь-кому вдавалося.

В останній, третій частині, поданій невеликим абзацом, викладено звернення до суспільства, а реально до інтелігенції, і перш за все до священництва, співпрацювати із Товариством. Спочатку заявлено, що для успішної, окресленої перед тим, роботи, необхідно “якнайбільшого уділу нашої інтелігенції”, щоб вона підтримала почин матеріально й забезпечила своєю участю різні ділянки діяльності Товариства. Тому після цього подано безпосереднє звернення до “освіченої верстви”: “Зазиваємо отже Вас, Родимці, а особливо Отців духовних, на котрих вже сам стан вкладає задачу дбати о добро повіреного народу...”. Далі зазначено, що інтелігенція знайде в Товаристві допомогу у своїй праці, і оскільки окремо, чи у вузькому колі важко завершити справу (“діланья Вам годі доконати”), то коли всі об’єднаються, обов’язково зможуть досягнути успіху в цілому краї. На завершення вказано, що

малося на увазі – протягом наступних 20 років “собі виховаємо новий люд, свічнійший, заможніший від теперішнього, народности своєї свідомий, не тільки кров’ю, но і духом з нами злучений, в котрім народність наша узискає підпору, котра не тільки всі напади ворогів перемаже, але і нову будучність, красшу долю для цілого руського народу колись роздобуде”.

Завершували відозву два повідомлення. Перше, що до тексту долучено чинний Статут Товариства із внесеними до нього правками, який мав бути затверджений на найближчих Загальних зборах. Тобто йшлося про нову редакцію Статуту, оскільки перший визнано недосконалим, і його планували, за найпершої нагоди, поміняти. І для цього направляли, по суті, проєкт нового документа, разом із відозвою для ознайомлення, і, як можна припустити, для обговорення. Друге повідомлення стосувалося лаконічної, дещо загальної інформації про умови вступу в “Просвіту”.

З’ясувавши окремі факти, можемо відповісти на запитання: так що ж собою представляла відозва Товариства “Просвіта” і яка була її передісторія та роль.

Рішення про необхідність звернутися до громадськості першою публікацією, в якій мало викладатися мету та характер діяльності новоствореної інституції, прийнято на першому засіданні першого Виділу. Її підготовку доручено трьом “виділовим”, хоча в дійсності документ підготував лише один з них – Ю. Романчук. Однак його текст організація визнала за основу, і над ним, абзац за абзацом, працював провід Товариства понад три місяці, від 8 грудня 1868 р. до 11 березня 1869 р. Тому є підстави говорити і про певну колективність у визначенні авторства цього документа. Мабуть, щоб продемонструвати певну оперативність, ця перша, підготована новоствореним Товариством, публікація датована 30 січня (11 лютого) 1869 р.

Також можемо вказати і зміну назви документа. У первісній версії це була “Відозва до руських земляків”, а перед громадськістю постала під звертальною формою “Дорогі Родимці!” Очевидно, другий варіант був лаконічнішим, милозвучнішим і сутністю не суперечив первісному.

Загалом відозва була головним документом у пакеті організаційних матеріалів, які склалися із звіту з Установчих зборів та проєкту нового Статуту. Їй відводилася основна роль – представити перед суспільством нову просвітницьку організацію, створюючи, таким чином, передумови щодо її позитивного сприйняття, отже, утвердження та розвитку. Для цього вона мала виконати три основні функції – роз’яснюючу, інформаційну та закличну, що за змістом та формою подання тексту відповідає пропагандистсько-агітаційному, а за характером, – організаційному спрямуванню документа.

Зрозуміло, що вона стала відгуком на складні, певною мірою драматичні, обставини, які виникали разом із внутрішніми проблемами заснування нової інституції. Структура відозви, співвідношення окремих її частини та певні міркування дозволяють стверджувати, що тодішні провідники Товариства були найбільше стривожені внутрішньо-галицьким політичним протистоянням і, як наслідком цього, антипросвітянською пропагандою супротивників. Тому автори основне місце відвели у цьому звертальному документі поясненню вагомих підстав і загальносуспільних мотивів, які спонукали ініціаторів до цього вкрай необхідного рятівного чину. Відповідно, цей документ мав головним завданням спростувати й нейтралізувати закиди опонентів. Довести, що це був єдино правильний і вкрай необхідний крок,

що критики Товариства – це відступники від народу, які відійшли від попереднього народницького напрямку руху.

Тому в першій частині подавалося пояснення, чому потрібно було створювати нову організацію і дробити й так не надто потужні руські сили. Для цього використано кілька логічних тверджень. По-перше – становище русинів трактовано як критичне з констатацією неоптимістичних його перспектив. Відповідно, простий народ морально, інтелектуально, матеріально й політично знаходився на недостатньому, як на той час, рівні розвитку, до того ж в окремих випадках такий стан ще й погіршувався. По-друге – наголошувалося на відсутності сил і дійових засобів, спроможних це становище виправити й забезпечити позивні перспективи суспільства. Під цим малися на увазі: слабка національно-просвітницька діяльність інтелігенції, її малочисельність, національна нестійкість і залежність від зовнішніх обставин та неефективність існуючих руських організацій, до яких віднесено: не названі дві інституції (очевидно, йшлося про Ставропігію і Народний Дім), Галицько-Руську Матицю і понад тисячу народних шкіл. По-третє – зовнішні чинники, які погіршували і без того неоптимістичні перспективи життя суспільства. До них віднесено заснування (1868) та колонізаторську діяльність двох польських просвітніх товариств, що складала конкуренцію “Просвіті”. Цікаво, що саме на другому засіданні Виділу 11 лютого 1869 р. О. Партицький (один із призначених творців документа) повідомив, що до нього звернувся секретар краківського товариства “Oświaty ludu” і запропонував тісну співпрацю. Виділ, ймовірно, враховуючи попередні дії поляків, зокрема, пов’язані з намаганням перешкодити заснуванню Товариства весною 1868 р., розцінив це як наміри “проковтнути” тільки-но створену руську організацію і прийняв ухвалу: *“Без уповномочення загального збору не входить в ближні стосунки з іншими товариствами і против всяких покушеній варовати независлість товариства “Просвіта”*¹². Ймовірно, ця подія вплинула на те, що у зверненні відзначалася загроза з боку поляків.

Завершальним міркуванням цієї частини була висунута дилема: або виправити діяльність Галицько-Руської Матиці, або заснувати нове товариство. Тобто читача підводили до логічного висновку: за тих обставин єдиний порятунок для русинів – створення нової організації, яка б зайнялася просвітницькою працею, чим порятувала б руське суспільство від повного занепаду й, як можна припустити, повної денационалізації. А також і логічний характер цього вагомого кроку – не власні корпоративні інтереси штовхали до дії молоді, а загальнонародні справи – порятунок народу. Таким чином, у дипломатичній, толерантній формі було аргументовано доведено доцільність таких дій і нейтралізовано закиди опонентів, про які вказано наприкінці цієї частини. В останніх абзацах наведено дані про Установчі збори, про вступ у Товариство багатьох осіб, про 70-ох членів-засновників й обрання керівних органів.

Друга частина мала більш інформаційне спрямування, за допомогою якого Товариство подавало коротку інформацію про себе – цілі та шляхи їх досягнення та невеличку оптимістично-рекламну інформацію. Це мало сформувати у суспільства позитивне уявлення про новостворену інституцію. Вони подані у прийнятній, цікавій для тодішнього суспільства формі. Згідно з визначеною метою, Товариство планувало навчати народ того, що мало бути для нього корисним, за допомогою

видавничої продукції за низькою ціною. Це повинно було стати об'єднуючою справою для всіх партій, які щиро дбали про добро народу. Також висловлено й основні вимоги щодо друкованих праць: мова – народна, правопис – церковнослов'янський, який добре знайомий народові з церковних книжок та шкільних підручників.

Далі поінформовано, що Виділ сподівається отримувати від руських письменників твори, придатні для народу, що друковані праці поширюватимуться по всій Галичині, а це дозволить в короткому часі досягнути поставлених цілей та організувати нове життя у краї швидше, ніж це комусь досі вдавалося. Це загалом було позитивною чи нейтральною інформацією, під якою могли підписатися всі тодішні угруповання. Відповідно, таке трактування інформувало про нову галицьку структуру та мало викликати прихильність до “Просвіти” тодішніх співвітчизників.

Лаконічно й дещо спрощено подано останню, закличну частину. У ній є два основні моменти: заклик до інтелігенції й окреслення позитивних перспектив просвітньої праці. Спочатку “прозвучало” звернення до освіченої частини галичан матеріально та особисто взяти участь у діяльності Товариства. Далі – основний заклик до кліру щодо співпраці. Заявлено, що у Товаристві можна буде знайти підтримку, висловлено переконання про перевагу об'єднаних зусиль й добру перспективу – виховання (в результаті просвітницьких дій) через 20 років нового народу: освіченого, заможного, національно свідомого, духовно об'єданого з інтелігенцією, який буде опорою нації, і не тільки переможе ворожі напади, а й створить нове майбутнє, здобуде кращу долю для цілого руського народу. Завершальна, невеличка заклична частина свідчила також про потребу в співпраці з інтелігенцією, тобто з майбутніми авторами і організаторами просвітянської праці, і водночас про серйозні політичні застереження в цьому. Це означало, що тодішні просвітяни більше орієнтувалися на власні сили й не робили ставки на зовнішню підтримку. Очевидно, цим і пояснюється такий малий формат завершального блоку відозви.

Згідно з цим впливало, що дієтворчу, просвітню функцію мала здійснювати інтелігенція, спрямовуючи свої зусилля на селянство та міщанство, перетворюючи його на матеріально та духовно розвинений народ, готовий до створення кращого власного майбутнього, як можна зрозуміти – політично незалежного суспільства.

Загалом, всі складові частини документа мали логічно пов'язані між собою завдання. Спочатку читач Відозви мав зрозуміти, що заснування нового просвітницького Товариства було єдино правильною спасенною благородною місєю частини неогоїстичної молоді, яка взяла на себе важку й вкрай необхідну справу – просвіту народу, що мала вестися за допомогою друкованої продукції, написаної народною мовою й етимологічним правописом. Що це заслуговує на увагу й підтримку, оскільки не конфронтує із жодним громадсько-політичним угрупованням, бо має цілком логічні засади щодо мови та правопису. Що у своїй роботі хоче опиратися на підтримку широкого загалу й звертається до авторів, інтелігенції, без політичних вимог, особливо до священицтва особистою працею і з метою матеріально підтримати “Просвіту”. Загалом, читач мав зрозуміти, що Товариство не чинить розколу, а навпаки – хоче об'єднати зусилля всіх, хто зацікавлений у праці на благо народу. Тобто, цей перший просвітянський документ мав заявити і про заснування То-

вариства, і нейтралізувати критичні закиди опонентів та сформувати позитивний образ “Просвіти”.

Крім того, можна вважати, що підготовка й робота над текстом Відозви були першою практикою, яка заклала основи й своєрідні традиції видавничої справи Товариства, що передбачали – визначення автора й рецензентів та колективну оцінку, зокрема, обговорення праці. Тобто серйозний, виважений підхід при роботі з текстами, започаткований при підготовці цього звернення, практикувався у діяльності Товариства в майбутньому.

Volodymyr Pashuk. “Dear Compatriots!” – proclamation of the “Prosvita” society
The author analyzes content and enlightening ideas set in the first proclamation of the “Prosvita” society, in particular the ideas that provided grounds for the establishing of the society and directions of its activities.

Key words: “Prosvita”, proclamation “Dear compatriots!”, enlightening ideas.

-
- ¹ Товариство “Просвіта” у Львові: покажчик видань. 1868–1939. – Львів, 1996. – С. 23.
 - ² Центральний Державний Історичний Архів України, м. Львів. (ЦДІАУЛ) – Ф. 348. – Оп. 1. – Спр. 7628. – Арк. 4–5.
 - ³ Там само. – Арк. 5.
 - ⁴ Там само. – Арк. 7.
 - ⁵ Там само. – Арк. 8.
 - ⁶ Дорогі Родимці! – Львів, 1869. – С. 1.
 - ⁷ Там само.
 - ⁸ Там само. – С. 2.
 - ⁹ Там само.
 - ¹⁰ Там само. – С. 2.
 - ¹¹ Там само. – С. 3.
 - ¹² Там само. – Арк. 6.